

TANPINAR'IN İZİNDE BEŞ ŞEHİR

Alberto Manguel 1948'de Buenos Aires'te Arjantinli bir ana babanın çocuğu olarak doğdu. Çocukluğunu babasının diplomatik görevi nedeniyle İsrail'de geçirdi. Çek bakıcısından İngilizce ve Almanca öğrendi. Anadili İspanyolcayı, 1955'te Arjantin'e döndükten sonra öğrendi. Öğrenciliğinde Jorge Luis Borges'e dört yıl süresince kitap okudu. Yaşamını Fransa, İtalya ve İngiltere gibi değişik ülkelerde sürdüren Manguel, 1988'den beri Kanada vatandaşı.

Yazarlığı yanında çokdilli bir çevirmen, antoloji yazarı ve yayıncı olarak uluslararası ün kazanan Manguel'in başlıca yapıtları arasında *Hayali Yerler Sözlüğü* (Çev. Sevin Okyay-Kutlukhan Kutlu, YKY, 2005), 1992'de McKitterick Ödülü'nü kazanan romanı *News from a Foreign Country Came* (Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi) ve Kanada'da Kurmaca-Dışı dalında Genel Vali Edebiyat Ödülü'nü kazanan *Reading Pictures: A History of Love and Hate* (Resimleri Okumak: Aşk ve Nefretin Tarihi) sayılabilir.

Manguel'in Türkçeye çevrilen diğer kitapları şunlardır: *Başka Ateşler: Latin Amerikalı Kadın Hikâyeciler Antolojisi* (Çev. Tomris Uyar, 1988); otuzdan fazla dile çevrilip uluslararası bir çoksatar olan, *Times Literary Supplement* tarafından Yılın En İyi Kitapları arasına seçilen ve Fransa'da Médicis Ödülü'nü kazanan *Okumanın Tarihi* (Çev. Füsün Elioğlu, YKY, 2001); Borges'e kitap okuduğu günlere ilişkin anılarını anlattığı *Borges'in Evinde* (Çev. Cem Akaş, YKY, 2002), *Palmiyelerin Altında Stevenson* (Çev. Cem Akaş, YKY, 2004), *Okuma Günlüğü* (Çev. Mehmet H. Doğan, YKY, 2007), *Geceleyn Kütüphanesi* (Çev. Dilek Şendil, YKY, 2008), *Kelimeler Şehri* (Çev. Esen Ezgi Taşcıoğlu, YKY, 2009), *Bütün İnsanlar Yabancıdır* (Çev. Saliha Nilüfer, YKY, 2012).

Sevin Okyay 1942'de İstanbul'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. 1963'ten beri çevirmenlik, 1976'dan beri gazetecilik yapıyor. Özellikle sinema, caz ve spor üzerine yazıyor. 2014 Çeviri Derneği Onur Ödülü sahibi. **Kitapları:** *İlk Romanım* (roman, 1996, 2002); *120 Filmde Seyriâlem* (sinema eleştirileri, 1996, 2002); *Çiçek Dürbünü* (denemeler, 1998, 2002); *Gol Atan Kaleye* (denemeler, 2002) **Başlıca Çevirileri:** Ted Hughes'dan *İlk Dünya Hikâyeleri* (YKY, 1998), Edouard Roditi'den *Türkiye Tatlıları* (YKY, 1999), J.D. Salinger'dan *Yükseltin Tavan Kirişini Ustalar ve Seymour – Bir Giriş* (Coşkun Yerli ile, YKY, 1999); J. K. Rowling'in *Harry Potter* dizisinden *Sırlar Odası* (YKY, 2001), *Azkaban Tutsağı* (K. Kutlu ile, YKY, 2001), *Ateş Kadehi* (K. Kutlu ile, YKY, 2001), *Zümrüdüanka Yoldaşlığı* (K. Kutlu ile, YKY, 2003), *Melez Prens* (K. Kutlu ile, YKY, 2005) ve *Ölüm Yadigârları* (K. Kutlu ile, YKY, 2007). Aynı dizinin "yardımcı kitap"larından *Fantastik Canavarlar Nelerdir, Nerelerde Bulunurlar?*'i (Gül Sarioğlu ile, YKY, 2002) ve *Ozan Beedle'in Hikâyeleri*'ni (K. Kutlu ile, YKY, 2009) çevirdi.

Kutlukhan Kutlu 1972'de İstanbul'da doğdu. Kadıköy Anadolu Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. 1991'de *Nokta – Ne Nerede* kadrosuna katılarak sinema, edebiyat ve müzik üzerine yazmaya başladı. Çeşitli yayın organlarında yazarlık ve editörlük yaptı. Daha çok film eleştirileri ve sinema yazıları yazıyor, çeviri yapıyor. **Çevirileri:** J.K. Rowling'in *Harry Potter* dizisinden *Azkaban Tutsağı* (S. Okyay ile, YKY, 2001), *Ateş Kadehi* (S. Okyay ile, YKY, 2001), *Zümrüdüanka Yoldaşlığı* (S. Okyay ile, YKY, 2003), *Melez Prens* (S. Okyay ile, YKY, 2005) ve *Ölüm Yadigârları* (S. Okyay ile, YKY, 2007). Aynı dizinin "yardımcı kitap"larından *Çağlar Boyu Quidditch'i* (Gül Sarioğlu ile, YKY, 2002) ve *Ozan Beedle'in Hikâyeleri*'ni (S. Okyay ile, YKY, 2009) çevirdi.

*Alberto Manguel'in
YKY'deki kitapları:*

- Okumanın Tarihi (2001)*
Borges'in Evinde (2002)
Palmiyelerin Altında Stevenson (2004)
Hayali Yerler Sözlüğü (2005)
Okuma Günlüğü (2007)
Geceleyin Kütüphanesi (2008)
Kelimeler Şehri (2009)
Bütün İnsanlar Yalancıdır (2012)
Okumalar Okuması (2013)
Tanpınar'ın İzinde: Beş Şehir (2016)

ALBERTO MANGUEL

Tanpınar'ın İzinde
Beş Şehir

Deneme

Çevirenler

Sevin Okyay - Kutlukhan Kutlu

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4556
Edebiyat - 1299

Tanpınar'ın İzinde: Beş Şehir / Alberto Manguel

Özgün adı: **Five Cities in Turkey**
Çeviren: **Sevin Okyay - Kutlukhan Kutlu**

Kitap editörü: **Dürriin Tunç**
Düzeltili: **Mustafa Aydın**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

1. baskı: İstanbul, Şubat 2016
ISBN 978-975-08-3604-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013
Sertifika No: 12334
© Alberto Manguel, 2016

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeralı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Teşekkür • 7

Giriş Niyetine Bir Özür • 9

Ankara • 13

İstanbul • 25

Erzurum • 49

Konya • 67

Bursa • 85

Teşekkür

Bu kitap, Tanpınar'ın, hakkında yazdığı beş şehre seyahat etmemi sağlayan dostum Mehmet Demirtaş'ın fikriydi. O seyahatler sırasında tanıştığım insanların çoğu, şimdi kendime yakın bulduğum kişiler: En önde geleni ise, yaşımdan daha bilge olan Fatma Cihan Akkartal. Belgeselci Melik Külekçi, bana yardım eden ve bakan "Türkiye'deki oğlum" oldu. Harikulade yetenekli ressam Ali Kazma, şimdi ruh eşim, keşke yeniden birlikte çalışmamız nasip olsa! Sanat eğitilmiş Károly Aliotti beni olağanüstü şekilde karşıladı ve derin entelektüel dostluğuyla onurlandırdı. Gazeteci Zehra Onat bana Türk misafirperverliğinin gerçek anlamını gösterdi. Engin bilgi sahibi, zarif ve tatlı dilli Hilal Seyhan tasavvuf ve Konya şehrine ilişkin her şey hakkında bir bilgi hazinesiydi: Onu tanımanın bir ayrıcalık olduğu hissine kapıldım. Editörüm Dürrin Tunç, karmaşık ülkesi hakkındaki belirsiz bilgimi sabırla karşıladı ve yayıncım Tülay Güngen, bu projeye karşı daima cömertçe destek oldu. Boğaziçi Üniversitesi'ndeki meslektaş ve dostlarım özellikle Fikret Adaman, Ayşe Mumcu, Murat Gülsoy ve Nihal Albayrak konaklamam sırasında kendimi evimde hissetmemi sağladılar ve karmaşık sorunları benim yerime çözdüler. Başka birçok kişi büyük bir cömertlikle bana yardımcı oldu, beni evlerine buyur ettiler ve bu meraklı yabancıyı sorduklarını özenle açıkladılar: Tek tek adlarını veremeyeceğim kadar çoklar ama eminim ki tek tek her birine ne kadar büyük minnet duyduğumu biliyorlardı.

Büyük Tanpınar'ın gölgesi altında yazılan bu kitap yeğenim Tomás Manguel ve yeğenim Nadide Gül Kozan'a, çok sevgiyle adanmıştır.

Giriş Niyetine Bir Özür

Onca marifetli ve düşünceli söz sarrafları olan ortaçağ sözbilimcileri, yazarın tecrübe ve düşünceleri kesin, bilgili ve doğru şekilde ifade etme yeteneğine sahip olmayışının özrü olacak bir sözel araç icat etmişlerdi. Bu araca, *excusatio propter infirmitatem* derlerdi, insanın kendi zaafı için bir özür. Daha önceki hemen bütün duyurularda olduğu gibi, samimi bir hakikati bildirmeye hizmet etmiş olan kelimelerin kendileri zamanla sadece basmakalıp etiketler halini almıştır. Chateaubriand, âşıkane bir yazışmada, önceleri ateşli bir tutkuyla yanıp tutuşan mektupların nihayetinde görevine saygı kabîlinden bildirimlerle titreştiğini belirtmişti. “Seni seviyorum” hâlâ sayfanın sonunda yer alsa da, artık “Sevgiyle, senin”den farksız hale gelmiştir. *Excusatio*’ya olan da aynı şey.

Ama ben eksikliklerim nedeniyle okurdan (özellikle de Türk okurdan) özür dilemek için bu ortaçağ aracına geri dönmek istiyorum. Ben tarihçi değilim, sosyolog da, şair de. Türkiye’nin yakın tarihi hakkında da, görkemli Osmanlı geçmişi hakkında da neredeyse hiçbir şey bilmiyorum. Bu kocaman ülkeyi mesken edinmiş pek çok farklı halkın listesini çıkaramayacağım gibi, kulağıma çalınan bir konuşmanın Türkçe mi, Kürtçe mi, Ermenice mi olduğunu da söyleyemem. Az sayıda birkaç çeviri hariç, ülkenin zengin edebiyatlarının büyük kısmını da okumadım. Öyleyse bana, sezgisel olarak bütün bu şeyleri yapmış olan, bilgisini ışık saçan ve akılda kalan kelimelere dökmüş birinin adımlarından gitme hakkını veren ne?

Taş bir terasta oturmuş kadim Boğaziçi’ne bakarken bir arkadaşa Ahmet Hamdi Tanpınar’ı Türkiye’de izleme ve onun otuzlarda yeniden ziyaret etmeyi seçtiği beş şehir hakkında yazma önerisini niye kabul ettiğimi açıklıyordum (ya da, açıklamaya çalışıyordum).

Tanpınar hayatı boyunca beş şehrin hepsinde yaşamış –Ankara, İstanbul, Erzurum, Konya ve Bursa–, otuz küsur yaşında iken de onlar hakkında önce süreli yayınlarda çıkan, sonra da 1946’da

bir kitapta toplanan bir dizi yazı yazmaya karar vermişti. Kitabın yeni bir baskısı (özellikle İstanbul bölümünde gözden geçirme ve düzeltmelerle) 1957'de çıktı. Eleştirel tepki o kadar azdı ki Tanpınar buna "sükût suikasti" dedi. Günlüğünde kendine, "Ne yaptım!" diye soruyordu. "Beş Şehir'le, okunmayanı bahsedilmeyen Beş Şehir'le bütün o hikâyeler ve romanla Türk edebiyatının bütün bir tarafıyım. [...] Bunların Türkiye'ye getirdiği hiçbir şey yok muydu Türkiye'ye ve Türkçeye? Ya şiirlerim? ... Fakat niçin bu kadar haksızlık? Bu işte eksliğim nedir!"¹

Tanpınar belki de ona üniversitede ders vermiş ve onun kuşağı tarafından tanınmış ve okunmuş olan üstadı Yahya Kemal gibi okunmayı ve tanınmayı bekliyordu. Kemal (Verlaine gibi) müziğin şiirin önde gelen niteliği olduğunu düşünen bir şairdi. Yirminci yüzyılın başında Sultan II. Abdülhamid'in kısıtlayıcı rejiminden kurtulma çabasıyla Fransa'ya kaçmış ve orada gittikçe şişen sürgündeki Türk entelektüelleri grubunun bir parçası hâlini almıştı. Paris'te Fransız Romantiklerinin bir kısmıyla arkadaş oldu ve onların şiirsel öğretilerinden esinlenerek bunları Türk şiirine uygulama, modern biçimleri geleneksel dinî ve maddi temalarla iç içe dokuma kararı aldı. 1912'de Türkiye'ye döndüğünde Kemal genç kuşağın en sevilen şairi, solmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun alacakaranlığına yurtdışından yeni devrimci fikirleri taşıyan bir ses olduğunu gördü. 1958'de öldü ve İstanbul'daki Aşiyân Mezarlığı'na gömüldü.

Verlaine'in yumuşak gökleri ile Baudelaire'in karanlık kösnüllüğü Yahya Kemal'in şiirsel hayal gücünü beslemişti, Kemal'inki de Tanpınar'inkini besledi. Peki ama bu yolculuğa başlarken benimkini kimin fikirleri besliyor? Beni bu yabancı şehir peyzajlarından kimin kelimelerinin yankısı geçiriyor?

Kemal'in "Akşam Musikisi" şöyle başlar:

"Kandilli'de, eski bahçelerde,
Akşam kapanınca perde perde,
Bir hatıra zevki var kederde."

1 İnci Enginün, Zeynep Kerman, *Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa*, Dergâh Yay., 2007, İstanbul, s. 300.

“En iyisi, bırakalım hatıralar içimizde konuşacakları saati kendiliklerinden seçsinler” diye yazmıştı Tanpınar. “Ancak bu cins uyanış anlarında geçmiş zamanın sesi bir keşif, bir ders, hülâsa günümüze eklenen bir şey olur. Bizim yapacağımız yeni, müstahsil ve canlı bugünün rüzgârına kendimizi teslim etmektir.”²

Fransızların bir kişinin ya da bir grup insanın dünyayı okuduğu imgeler, simgeler ve düşler lûgatçesini tarif için bir kelimesi var: imajiner. Birinin imajineri, gerçekliği önyargı ve içine doğma, zekâ ve arzudan geçerek kusurlu olarak yansıtan bir ayna gibidir. Benim imajinerimde, belli bir Türkiye ben ülkeye adım atmadan çok önce de vardı, tarih kitaplarında, gazete haberlerinde, aile anekdotlarında yer alan bir ülke; belirli hamamlara ve belirli mesleklerle uygulanan bir sıfat; belirli yiyeceklerin etiketleri, belirli şarkıların adları olarak Türkiye. Bu sezgisel bilgiye rastgele okunmuş romanlarla şiirler de katkıda bulundu ve zihnimin gözünde, inatla fiziksel ufkumun ötesinde kalan bu uzak ülke hakkında bana bir şeyler söyleyen sayfaları çevirdim durdum. İşte Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye’yi böyle biliyordum.

Bir kez oraya gelince bu sefer de mücadelem, Türkiye’nin imajinerimin karışıklığına rağmen kendini kat kat açmasına izin vermek içindi. İnsan gittiği her yere beklentilerini de götürür, Yeni Dünya’da denizkızları görmeyi umut eden ve bu yüzden de foka benzeyen denizayıkları ilk kez karşısına çıkınca denizkızı gördüğünü sanan Kolomb gibi (ne var ki, “söylendiği kadar güzel değillermiş” diye gerçeği de itiraf etmişti).

Burada Boğaz’ın kıyısında hissettiğim, kederde bir zevk olarak anıdır, tarifsiz bir şeyin anısı, yaşanmamış bir geçmişte bir yerlerde var olduğu için tanımlanmamış bir şey, girmeye hiç cesaret edemediğim bir geçmiş, hiç görmediğim bir ülkede kavşakta sapılmamış olan yol gibi, ya da bir yarı rüyada görülmüş ya da artık hatırlamadığım bir kitabın sayfasında. Astrofizikçiler evren için zamanın tek bir boyut olduğunu ve o boyutun her noktasının bütün diğer noktaları zorunlu olarak içerdiğini söyler. Anının boyutu da çokludur ve aynı andadır, arzununkiyle birbirine geçmiş olarak varlığını ortaklaşa sürdürür. Arzunun anısı çok kuvvetlidir.

2 A. H. Tanpınar, *Beş Şehir*, (Haz: M. H. Andı), YKY 2000, s. 236.

Ankara

Tanpınar gezisine Ankara'da, Türkiye'nin modern başkentinde başladı ve şehrin kapladığı alanı çevreleyen, tepelerdeki hep varolan kalesinden, aşağıdaki sokaklar ağına lav katmanları gibi yayılan zaman katmanlarını fark etti. Bugün ise izlenim farklı, en azından benim için, bir yabancı için. Ankara Türkiye'de ziyaret ettiğim yerlerin en ketumu, en sınırları belli olmayanı, merakıma karşı en nüfuz edilmezi. İstanbul, Venedik, Rio gibi evrensel bir mitolojiye ait olan bazı şehirler vardır: Kuşaklar boyu seyyahın gözleri henüz biz onları görmeden çok önce bizim yerimize keşfe çıkmıştır, öyle ki, biz onlara ulaştığımızda sanki oraya ilk kez gelmemiş de dönmüşüz duygusunu taşırız, uyarılmış ama önlem almamış. Ankara ise, tersine, sunumları bu kadar aşikâr olmayan çok daha fazla sayıda, daha gönülsüz şehirler grubuna aittir. Ankara koruyucu yüksekliklerinin kayıtsızlığından size kim olduğunu ele veren anlık bir bakış bile sunmaya tenezzül etmeden önce, ona alttan alta kur yapan ve Ankara'yı arayıp bulan siz olmalısınız. Ankara verimli değildir, yüz­süz değildir, cana yakın değildir. Burada hava öyle kurudur ki doğal nüfuz edici niteliğini kaybeder. Ankara'da ilk günümde burnum kanamaya başladı ve sonra da orada kaldığım sürece her sabah kanadı. Oteldeki hizmetçi, yastığım üzerinde bir dizi küçük kurban töreni gerçekleştirdiğimi sanmış olsa gerek. Ankara: burun kanamaları şehri.

Ankara adeta Türkiye'nin geri kalanına, örneğin İstanbul'un taşkın renklerine ya da Erzurum'un düşünceli ciddiyetine karşı çıkmak için vardır. Türkiye'nin diğer yerlerinden insanlar, Ankara'ya reddetme ya da alay etme arası bir şekilde tepki gösterir. Ankara'nın sözünü her ettiğinizde, birisi Macbeth'in dizesinin bir versiyonuyla cevap verir: "Ankara'nın en güzel yanı oradan dönüştür." Ancak bu şaka, aşına olmamaktan gelir. Şehrin çeşitli mahallelerinde dolaştığınızda, bazı özellikler yavaş yavaş aşikâr bir hal alır. Hiçbir yerde olmayan yer, varolan ya da olmuş olan her yere dönüşür.

Ankara'nın olağanüstü özelliklerini göstermedeki bu isteksizliğinin de belli bir evrensel niteliği vardır. Ankara'da gezinirken nerede olduğunuzu hiç bilmezsiniz: Çankaya Buenos Aires'teki bir alışveriş semti olabilir; Tunalı civarı Manhattan'ın üst doğu yanını andırır; şehir merkezine doğru indikçe Ulus insana Paris'in Gare du Nord'unun arkasındaki telaşı hatırlatır; köyümsü canlı Kızılay, Berlin'deki sakin, iki yanı ağaçlı Kreuzberg'i getirir akla. Ama daha derinden bakmaya, daha yavaş yürümeye başladığınızda (yürümenin mümkün olduğu yerlerde, çünkü Ankara'nın öyle büyük bölümü arabalar tarafından devralınmış ki), bir kafede oturup insanları gözlediğinizde, Ankara kendini başka bir şey olarak ortaya koyar. Ankara'nın ayırt edici özellik eksikliği, kendi içinde ayırt edici bir hal alır.

Örneğin: Benim Ankara'da kaldığım otel şehrin kendisi kadar anonimdi, dünyanın her yerinde, doğuda ya da batıda olabilirdi. Ama birkaç saat sonra, cumaları komşu barda caz akşamları yapıldığını ve Charlie Mingus'un buraya dinlemeye ve belki de çalmaya geldiğini öğreniyorum. Kahvaltıda, karşımdaki masada, ağırbaşlı görünüşlü bir genç kadın Gérard de Nerval'in *Voyage en Orient*'ını okuyor. Banyo malzemeleri arasında, tıraş takımlarıyla birlikte iyi niyetli bir kutu prezervatif keşfediyorum.

Belki de Ankara'da Tanpınar'a çekici gelen bu ikili yapıydı, çünkü gerçekteki ikilik –içmenin sonrasında, rüyalarda, tesadüfi olaylarda, aynalarda– onun, kısa hikâyesi “Abdullah Efendinin Rüyaları”nda olduğu gibi, yazdıklarının çoğunda araştırdığı bir temadır. Tanpınar'ı düşününce, Ankara'daki muhtelif karşılaşmalarımda bu ikili görünüşleri, incelikli şekillerde görmeye başladım.

Cumhurbaşkanının sekreteriyle buluşmak için Cumhurbaşkanlığı Sarayı'na davet edilmiştim. Balkan uzmanıydı, bu konuda birkaç kitap yazmıştı. Almancaya çevrilen bir kitap onun Balkan atalarının izini sürer. Güvenlik önlemleri hem sertti hem de gevşek: Girerken aranıyoruz ama sonra arabayı bırakmamız ve sekreterin bürosuna varmadan önce çok büyük bir bahçeden geçmemiz söyleniyor. Görkemli parkta Atatürk'ün evlerinden biri var, kulübeden malikâneye dönüştürülmüş. Pek on dokuzuncu yüzyıl Fransız stili, birkaç Osmanlı rötuşu da var. Ama Fransız etkisi her yerde.

“Türkiye’de her şey politika mücadelesi. Ben ise eserimde Türk politikasını hakiki Türk politikasını görüyorum,” diye yazmıştı Tanpınar güncesinde. “Sağ taraf beni kâfi derece kendisinden, kâfi derecede inhisarcı, kâfi derecede cahil görmüyor. Sol bana düşman. Benim kültür seviyemde olanlar ise frenlerde benden iyisini buluyorlar.”¹

Ankara’ya karakterini veren belki de politikadır (Tanpınar’ın edebi politikası değil de hükümetin bürokratik politikası): insan etkinliklerinin en ikiyüzlü, en gelip geçici, en az insani olanı. Başkent olmaya zorlanan diğer şehirler gibi –Canberra, Ottawa, Brasília– Ankara’nın da düzenli bir yanı var, evden ziyade büro, ille de doğru olmayan bir saati izleyen ve büro pencerelerinden şehrin parklarını gören bürokratlar tarafından, renkli cam duvarlar arkasından yönetilen bir yer. Ankara’da her şey bütün diğer insan etkinliklerinin gölgesinde yükselen gizli bir bürokratik hiyerarşiye ait gibidir; stratejik bir merkez olarak değil de büro işleriyle ilgili bir merkez olarak. Atatürk’ün niyetlendiğinin bu olduğunu hiç sanmıyorum.

1919’da, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından dört yıl önce, Atatürk Meclis-i Mebusan’ı, planlandığı gibi İstanbul’a değil de, daha güvenli oluşu, gün gibi ortada görünmeyişi nedeniyle Ankara’ya getirmeyi tercih etmiş: Ankara 20.000’in az üstünde sakini olan bir kasabaydı, Avrupa güçlerinin hiçbirinin buraya ilişkin emelleri yoktu. Hemen hemen yüz yıl sonra, Ankara ihtiyatını o kadar da kaybetmemiş.

Henüz gençken Arjantin’de diplomasi hayatına başlayan babam, Atatürk’e ve taktiklerine hayrandı, kütüphanesinde Atatürk’ün konuşmalarından (İspanyolcaya çevrilmiş) bir koleksiyonu vardı. İtalyanların, hiç değilse Arjantin’de, bir lafları vardır: “Si è così, mi faccio turco”. Bir şeyin imkânsızlığını anlatan bu söz, “Eğer bu doğruysa, ben de Türk olayım” anlamına gelir. Babam bunu duyduğunda, şöyle cevap verirdi: “Pek de kötü bir fikir olmayabilir”. Bununla, “Türk olma” ihtimaline inandığını kastederdi. Sanırım Arjantinlilerin, yirminci yüzyıl fikirleri temelinde gerçekten ba-

1 İnci Enginün, Zeynep Kerman, *Günlüklerin Işığında Tanpınar’la Başbaşa*, Dergâh Yay., 2007, İstanbul, s. 301.